

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

اول اکتوبر 2026

داکتر سید عبدالله کاظم

متن مکمل کتاب:

"بررسی تحلیلی و تاریخی معاهده آب دریای هلمند بین افغانستان و ایران"

معاهده آب دریای هلمند بین افغانستان و ایران 54 سال قبل از امروز در زمان صدارت محمد موسی شفیق منعقد گردید و سهمیه مشخص حقابه را برای آن کشور تعیین کرد و اگر چنین نمی شد، امروز ایران میتوانست با ادعا به آب مورد ضرورت حالیه خود، مقدار بسیار زیادتر از حقابه معینه مندرج معاهده یعنی (26 متر مکعب فی ثانیه) را در حالات نورمال و سیلابی تقاضا کند، ولی اکنون زبان شان با موجودیت این معاهده بسته شده است.

در رابطه با متن و محتوای این معاهده چه در آنوقت و چه امروز بودند و هنوز استند کسانی که اندازه معینه آب را که برای ایران داده میشود "غیر عالانه" خوانده و نیز به دلیلی اینکه به مأمورین ایرانی حق داده شده تا برای کنترل و اندازه گیری آب به بازدید ساحه مشخص در "دهراود" و "بندکمال خان" به افغانستان آیند، این حق را یک اقدام "ناقص حاکمیت ملی" دانسته و حتی موضوع فروش آب مازاد حقابه را مرادف با "فروش خاک" وانمود کرده و به تبلیغ وسیع و برپا کردن مظاهرات در آنوقت در کابل پرداختند. امروز نیز بعضی ها به این معاهده به نظر انتقادی نگاه میکنند. یقین است که اکثر مردم و حتی صاحبان مطالعه و تحقیق اکنون نیاز دارند تا در باره این موضوع ملی کسب معلومات نمایند و از حقایق تاریخی و معضلات ناشی از آن در طول سالها اطلاع دقیق متکی به اسناد حاصل دارند.

به همین مقصد در سال 2017، وقتی که موضوع آب هلمند موجب بلند شدن سر و صدا ها از جانب ایران گردید و در افغانستان نیز عکس العمل ها در برابر نقاط نظر ایران در زمینه ایجاد شد، لازم دیدم تا جهت آگاهی هموطنان و بخصوص مقامات کشور که با گذشت تقریباً نیم قرن از امضای آن معاهده جزئیات سوابق موضوع و محتوای متن آنرا فراموش کرده بودند، مطالبی در زمینه بنویسم. در قدم اول خواستم این موضوع را به شکل مقالات بطور پیهم در وبسایت وزین افغان جرمن آنلاين به نشر بسپارم که این سلسله از تاریخ 9 جولای الی 13 اگست 2017 در 17 بخش به نشر رسید. متعاقباً نظر به اهمیت موضوع محترم آقای نبیل عزیزی مجموعه سلسله این مقالات را در یک مجلد دیجیتال در مرکز دیجیتال سازی کتاب در افغان جرمن آنلاين با ایزاد یک تعداد عکس ها در 136 صفحه بزرگ نشر کرد که در واقع چاپ اول کتاب محسوب میشود و میتوان آنرا در فایل ذیل مطالعه کرد:

<https://www.afg-ebook.com/ebook/s-kazem/mobile/index.html#p=136>

از آن تاریخ به بعد در نظر داشتم تا با مرور مجدد و تزئید بعضی مطالب جدید بخش های فوق الذکر را به شکل یک کتاب مستقل تدوین و به چاپ برسانم. در سال 2020 به تدوین کتاب حاضر موفق شدم و آنرا آماده چاپ ساختم، اما به دلیل مشکلات مالی و مصروفیت های ضمنی و رجحان چاپ چند کتاب دیگر مجال نیافتم در مورد چاپ کتاب اقدام نمایم.

اکنون با تأسف پس از رسیدن طالبان بقدرت در ماه اگست 2021 که شرایط در افغانستان کاملاً تغییر کرده است، بار دیگر صدای مقامات ایرانی در مورد حقابه ایران از آب دریای هلمند با لهجه تهدید آمیز بلند گردید.

د پانو شمیره: له 1 تر 2

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالې د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په څیر و لولئ

چنانچه ابراهیم رئیسی رئیس جمهور آنوقت ایران در جریان سفر خود به سیستان و بلوچستان بتاريخ 17 می 2023 درباره حقایق دریای هلمند (ایرانی ها آنرا "هیرمند" می نامند) خطاب به حکومت طالبان گفت: «می خواهم به حاکمان افغانستان عرض کنم که این سخن بنده را مطلب عادی تلقی نکنند، بسیار جدی بگیرند؛ به مسئولین و حاکمان افغانستان اخطار می کنم که حق مردم و منطقه سیستان و بلوچستان را سریعاً بدهند.» او در مورد ادعاهای منتشر شده مبنی بر اینکه سدهای احداث شده بر روی هلمند (هیرمند) آب چندانای ندارد یا بخشی از آن رسوبات است، گفت: «اگر کارشناسان ما این مطلب را تایید کردند، بسیار خوب اشکال ندارد، در نبودن آب ما بحثی نداریم، اما اگر آب وجود دارد، این حق مردم سیستان و بلوچستان باید داده شود و ما به هیچ عنوان اجازه نمی دهیم حق مردم ضایع شود. حرف من را جدی بگیرید تا بعداً گلایه نکنید.»

با این گفتار رئیسی (رئیس جمهور اسبق ایران) که با یکنوع تهدید توأم بود، لازم دیدم بر کتاب مرور مجدد کنم و بر برخی مسایل روشنی بیشتر اندازم که در نتیجه متن نهائی کتاب در سال 2023 تکمیل گردید، اما باز هم به دلیل مشکلات مالی نتوانستم آنرا به چاپ برسانم. از آنجائیکه در این روزها موضوع معاهده آب دریای هلمند بین افغانستان و ایران در وبسایت آریانا افغانستان آنلاین با انگیزه های نسبتاً متفاوت بار دیگر مطرح گردیده است، لازم دانستم تا متن دیجیتال کتاب مذکور را تحت فایل ذیل خدمت علاقمندان موضوع تقدیم دارم تا با مطالعه آن به عمق مسایل مربوطه پی برند.

https://www.afghan-german.net/upload/Tahlilha_PDF/kazem_sa_hilmand_river_book.pdf

راجع به محتوای این کتاب باید بطور مختصر عرض کرد که در آغاز نگاه مختصر به اهمیت آب های جاری و بالاخص دریا های کشور انداخته شده و سپس توجه بیشتر به مشخصه های عمده حوزه آبی جنوب غرب و اهمیت دریای هلمند معطوف گردیده است. در این ارتباط بحث مهم همانا وجوه تاریخی معضله آب این دریا بعد از تعیین سرحد بین افغانستان و ایران است که از سال 1872 تا 1973 چندین بار بطور رسمی مطرح گردیده و هر بار با مشکلاتی مواجه شده است، تا آنکه در سال 1351 (1973) با انعقاد معاهده رسمی بین دولتین این معضله حل گردید. شرح جزئیات این معاهده مبحث دیگر این نوشته است که به رویت اسناد بررسی می گردد، همچنان نگاه مختصر به اقداماتی انداخته میشود که پس از امضای این معاهده از طرف نظامهای بعدی در افغانستان رویدست گرفته شدند و در اخیر با نظر اندازی بر حواشی مثبت و منفی این معاهده و ارزیابی محتوای آن، کتاب حاضر به پایان می رسد و اما مطالب مهمی دیگر درجماً 9 ضمیمه در اخیر کتاب برای مزید معلومات علاقمند گنجانیده شده است که اهمیت مطالعه آنها کمتر از متن کتاب نخواهند بود.

(کسانیکه آرزو مند یک نسخه پی دی اف کتاب باشند، آدرس ایمیل خود را برایم ارسال دارند، کاپی کتاب خدمت شان تقدیم میگردد. آدرس ایمیل اینجانب: drkazemsa@yahoo.com)

آرشیف: مطالب دیگر محترم داکتر سید عبدالله کاظم